

अपरिमेयत्वमेवाह तत्रतत्रेति सिद्धाअपियत्रब्रह्मांडमित्वागच्छंतितत्रापिवासनामयाधातवोव्यक्तयः पांचभौतिकादृश्यंतेऽतोऽपरिमेयाएवते एवंसत्यपिमनुष्यागणकादयः तर्केणसूर्यगत्यादेशभेदेनदिनमानभेदपादछायाभेदादिनाचतेषांप्रमाणानि एतच्चोपलक्षणंआकारभेदस्यापि तथाहि केचित्कंदुकाकारंकेचिच्चतुरस्रकेचित्रिकोणंकेचिच्चक्राकारंचभूमिसंस्थानंकल्पयंति तथाप्रमाणभेदोपि जंबूद्वीपपरिणाहगणकाः तद्यासःकुमुजंगसायकभुवःसिद्धांशकेनाधिकाइतिवदंति पंचदशशतान्येकाशीतियोजनानियोजनचतुर्विंशतिशसहितानि तथालक्षयोजनंतत्परिणाहइतिपुराणांतरेअत्रापिअष्टादशसहस्राणिषट्शतानिचेतिवक्ष्यति॥ ११॥ कस्तर्ह्यत्रसिद्धांतइत्याशंक्यानिर्वचनीयएवायमर्थोनतर्केणसाधयितुंयोग्यइत्याह अचित्याइति येभावाः जगज्जन्मोपादाननिमित्तपरिमाणधर्माधर्मादयः पदार्थाश्चित्यितुमयोग्यास्तान्तर्केणसाधयेत् नहितेतर्केणसाधयितुंशक्यंते तर्कांतरेणतस्यबाधसंभवात् तर्काप्रतिष्ठानादितिन्यायाच्च अतएवास्यश्लोकस्योत्तरार्द्धमन्यत्रपठंति नाप्रतिष्ठिततर्केणगंभीरार्थस्यनिश्चयइति तथाहि कंदुकाकारेभुवनकोशेकल्प्यमानेयेकंदुकपृष्ठेकमठपृष्ठोपमेतिष्ठंतितेषां कियानपिदेशोजलपशुमनुष्याश्रययोग्योस्तीतिवक्तुंयुक्तं येतुतन्निर्बेतदधश्चवसंतितेषांगुरुत्ववतामर्थानामधस्तादाश्रयाभावेनावश्यंपतनंभवतीतितावान्देशोरिक्तएवास्तीतिवक्तव्यं तथाचतदाश्रयातत्कृताद्वीपांतरकल्पनालोकदृष्टिविरुद्धेतिपामराअपिप्रतियंति ननुयथापृथिव्याअंतरिक्षेऽवस्थानशक्तिर्दिगंबरान्धैःसर्वैर्वादिभिःकल्प्येततथावयमपितस्याआकर्षणशक्ति

तत्रतत्रहिदृश्यंतेधातवःपांचभौतिकाः ॥ तेषांमनुष्यास्तर्केणप्रमाणानिप्रचक्षते ॥ ११ ॥ अचित्याःखलुयेभावानतांस्तर्केणसाधयेत् ॥
प्रकृतिभ्यःपरंयत्तुतदचित्यस्यलक्षणं ॥ १२ ॥ सुदर्शनंप्रवक्ष्यामिद्वीपंतुकुरुनंदन ॥ परिमंडलोमहाराजद्वीपोसौचक्रसंस्थितः ॥ १३ ॥

मन्यांकल्पयामहे ययासर्वदिक्स्थाःप्राणिनःपृथिवीपादाधस्थामेवमन्यंतरेखंचोपरिस्थमिति तर्हिलोकदृष्टिविरुद्धकल्पनापेक्षयासर्वप्राणिप्रत्यक्षस्वममायेंद्रजालादिनुल्यतैवास्याःकुतो नकल्प्यते ननुस्वमादिवदस्याबाधोनदृश्यतइतिचेत् प्राक्ब्रह्मात्मज्ञानात्मादर्शिकिनश्छिन्नंश्रुत्यातुज्ञातेद्वैतंनविद्यते नेहनानास्ति किंचनेत्यादिकयाब्रह्मदर्शनेनरज्जुदर्शनेनसर्पस्येवप्रपंचबाधआम्नायते तथाचनिष्कलंकात्श्रुतिप्रमाणात्ब्रह्माद्वैतमेवादत्तव्यंनतुसकलंकात्तर्काज्जगतोऽनिर्वचनीयत्वमितिभावः ॥ १२ ॥ तर्हिकिमस्यप्रमाणंकावाआकृतिस्तवाभिमतेत्याशंक्याह सुदर्शनमिति सुदर्शनोनामजंबूद्वीपविशेषस्तन्नामांकितोयंद्वीपःसुदर्शनद्वीपः कृत्स्नब्रह्मांडमित्यर्थः तंप्रमाणतआकृतितश्चप्रकर्षेणवक्ष्यामि तुशब्दःपक्षांतरव्यावृत्त्यर्थः परिमंडलःपरमाणुमात्रं परिमाणतोदुर्लक्ष्यइत्यर्थः एषोगुरात्माचेतसावेदितव्यइत्यात्मवदितिभावः परिमंडलइत्यस्यसर्वतोवृत्तरूपःकंदुकाकारइतिव्याख्यानेप्रागेवदोषउक्तः अथचक्राकारइत्युच्यतेचेन्न चिपिटाकारेतस्मिन्परिमंडलशब्दस्यायोगात् चक्रसंस्थितइत्यनेनचक्रवत्संस्थितंसंस्थानमाकारोऽस्येत्यनेनैवसिद्धत्वाच्च अयंहिशब्दस्तार्किकाणांपरमाणुपरिमाणेप्रसिद्धः नचानेनपरिमाणेनोपेतंनिरंशंवस्तुसिद्ध्यति यस्यकस्याप्यल्पपरिमाणस्यदशदिगवच्छेद्यप्रदेशभेदवत्त्वेनतस्यापिनिरंशत्वायोगात्नहिपरमाणोःपूर्वदिगवच्छिन्नोदेशःप्रतीच्याप्यवच्छिद्यतइतिवक्तुंशक्यं दृष्टविरोधात् तस्मात्परिमंडलशब्दोदुर्लक्ष्यसद्वस्तुमात्रवचनः तार्किकाणांपरमाणुरपितादशएव तत्रपारिभाषिकपरिमाणकल्पनंप्रस्थानभेदापादनार्थंशून्यकारणतानिरासार्थंचेतिदिक् एवंसुदर्शनद्वीपस्यपरिमाणमुक्त्वाआकारमाह चक्रसंस्थितइति परिदृश्यमानराष्ट्राकारइत्यर्थः चक्रंराष्ट्राऽस्त्रयोरपीतिविश्वः ॥ १३ ॥